

KURZYĆ SIĘ (47) *vb impf*

się (42), się (5).

inf kurzyć się (3). $\diamond$ *praes 1 sg* kurzę się (3). $\diamond$ *3 sg* kurzy się (10). $\diamond$ *3 pl* kurzą się (5). $\diamond$ *praet 3 sg m* kurzył się (3). *f* kurzyła się (4). $\diamond$ *3 pl m pers* kurzyli się (1). *subst* kurzyły się (1). $\diamond$ *fut 3 sg m* kurzyć się będzie (2). $\diamond$ *3 pl subst* kurzyć się będą (2) *RejZwierc, CzechEp*, będą się kurzyć (1) *LubPs*. $\diamond$ *con 3 pl subst* by się kurzyły (1). $\diamond$ *impers* kurzy się (4). $\diamond$ *con* by się kurzyło (5). $\diamond$ *imp* niech się kurzy (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Ulatywać, unosić się w górę w postaci kłębow (24) :

a. O dymie; fumare Calep, Cn; ascendere Vulg (13) : włożył they przyprawy kęs ná ogień/ á przykrył dziurawą pokrywką/ w kthorąbyś mógł cewkę wprawić/ iżbyć fye przez nię kurzyć mogło/ tylko ná ząb bolący. *SienLek 76; RejAp 124, 124v; Dym* fie zá nim kurzy/ á ielźcze tuż przed oczymá iego ímáży fie máyęthnoftká á oliádłość iego. (*margin*) Ludzie zwoiowáni iáko záłofni. (–) *RejZwierc 186v; Calep 440b.*

kurzyć się z czego (2): kurzył fie íniey [z góry *Synai*] dym [wyłtępował dym z niéy *WujBib*]/ nieináczey iáko z piecá *Leop Ex 19/18; SienLek 71v.*

W przen (1) :

kurzyć się z czego (1): Dym fye kurzył z nosá iego [*Boga wzruszonego gniewem*]/ oczy páłáły *Zywym ogniem/ á z oblicza węgle ítrzéláły. KochPs 23.*

Przen: Ulatywać z dymem (o zmarnotrawionych, przehulanych dobrach materialnych) [Vapulat peculium, aliter Poloni dicunt: Kurzy się Cn s.v. Utracam majątność] (5) :

Przysłowie (1): Poczczíwie Zycź blizniego ítrzec Niczem niefrałowacz. To niefmaćino [!] Ale buyacz Lako [*lege: jako*] tako nabyć Niech fię Kurzi poky ítawá Zaž nam wieky przebyć. *RejKup ee7v.*

Frazy: »niech się kurzy« (2): Ni zacz tam vftawy Panfkie Niech fię kurzi/ wífak *Popowfke RejKup bb6, ee7v.*

»kiloby (a. aby) się kurzyło« (3): RejAp 124v; iuz dzyeń odedniá nic nie myfli iedno áby fie zázwdy kurzyło/ á huczáło w domu ie⁸⁹/ á pftrzyło fie y ná głowie y ná ściánach iego. RejPos 162; RejZwierc 63v.

b. O pyle, kurzu (4) : *BielSat N3; Kurzy fię pył końfkimi wzrúfzony kopyty StryjKron 702; BielSjem 39.*

kurzyć się z czego (1): Siárki [...] włóżyć do tego iednę część iáko y węgla/ ítlucz to ípołu dobrze/ iefli fie kurzy s ítępy álbo z Moždzerzá/ zákrápiác wodą po trofze *BielSpr 73.*

c. O oparach i mgle; vaporare Mącz, Calep, Cn; caligare Mącz, Cn; exhalare, expirare, fumare Cn (4) : Vaporo, Kurzę fie/ kurzawę z fiebie dawam. *Mącz 475c; Calep 1102a.*

kurzyć się z czego (2): Caligare dicuntur omnes, Gdy fie kurzy z rzek/ á gdy yákoby mgła nád wodámi leży. *Mącz 31d; Oczko 10v.*

d. O produktach wydzielania wewnętrznego (3) :

Zwrot: »kurzy się w głowę« [szyk zmienny] (2): gdy fie iego [*wina*] ciepło niema około czego zabywać w żołądku, tedy prófto fie kurzy w głowę, á tak zaraża mozg *GlabGad H2, L3.*

W przen (1) :

Fraza: »[komu] się ze łba kurzy« = *ktos jest pijany (1)*: Iuż więc chłopá ofzyway w nátkány m káwtanie/ Choć mu fie ze łbá kurzy/ by o fwięty m Ianie. *RejWiz* 192.

2. Wydawać kłęby lekkiej substancji (18) :

a. Dymu (11) : A wlfyftká gorá Synái kurzyłá fie [fumabat]/ przeto yż był Pan zftąpił na nie w ogniu *Leop Ex* 19/18; *RejZwierc* 261; *KochPs* 74.

kurzyć się czym (3): *LubPs* ee5v; *RejAp* 77v; [Pan raczył się] ná gorze Oreb okázác/ ták iż zyemiá drżálá/ gorá fie frogim dymem kurzyłá/ gromy/ tyfkáwice [...] ftráfzyły *RejPos* 141.

Szereg: »kurzyć się abo dymić« (1): dotkni gor/ á kurzyć się abo dymić będą [*tange montes et fumigabunt Vulg Ps* 143/5] *CzechEp* 162.

Przen: metonimicznie: Płonąć (4) : Kiedy fie wálá zamki á miáftá fie kurzą/ Nieprzyiaciele wfzytko po fwey myfli burzą. *RejZwierc* 245v, 246, 249v.

W porównaniu: gdy fie ziemiá kurzy iáko Sodomá/ pádáią fie mocne miáftá y zamki *RejZwierc* 255v.

b. Oparów wilgotnych; anhelare Mącz (7) : *March*¹ A4; Dano karmią áby iedli: Człowiek iże się kurzyłá/ Mnimał by gorąca byłá. *BierEz* S3; *Mącz* 10a.

Szereg: »śmierdzieć i (a) kurzyć się« [*szyk 1 : 1*] (2): śmierzdi y kurzy fye śiárką wodá białá *Oczko* 4v, 21.

W przen (1) : Boć mi dawał łácinę áż mi fie łeb kurzył/ Ná ty fofzki co mi był Epikurus zburzył. *RejWiz* 68.

Przen: Warzyć, gotować się (1) : A niewiefz pod pokrywką co fie w gárcu kurzy *RejWiz* 141.

3. Owiewać się dymem ofiarnym (2) :

kurzyć się czym (1): Antykryftowi Dymu niedoftawáło/ ktorym się tefz Zydowie y Pogáni kurzyli *KrowObr* 91.

W połączeniu szeregowym (1): O wieleż dziś tákich [...]/ ktorzy połóżyli nádzieie [...] w weżynekach fwych/ iż fie klániáią/ iż fie kropią/ iż fie kurzą/ á ferce dáleko gdzieś od Bogá. *RejPos* 152.

4. Pokrywać się nalotem kopcía [czym] (1) : iákoby fie piece nie płwáły/ y dymem fie gmáchy nie kurzyły *GostGosp* 56.

5. Wydzielać zapach (1) :

Przysłowie: tá przywára ná nędzynin narodzye ludzkim mocno przywrzáłá/ á záfzdy tym tá fkorupká kurzyć fie á śmierzdieć nie przeftánie. *RejPos* 102.

6. Kłębić się, burzyć się; tu przen: walczyć (1) : IVż wiedz że ci Burzyńfcy ták fie czyfcie burzą/ Y fzpetnie fie s pogány więc w potrzebie kurzą. *PaprPan* Bb3.

Synonimy: **1.a.** dymić się; **d.** dymić się; **2.** dymić się; **3.** kadzić się; **4.** śmierzdieć; **5.** bić się, walczyć.

Formacje współrdzenne cf KURZYĆ.

Cf KURZĄCY SIĘ